

Basis voor lezen

Lezen vormt een belangrijk onderdeel van het onderwijs op de basisschool. Het neemt voortdurend een plaats in op het lesrooster, vanaf de kleuterbouw tot en met groep 8. Kinderen die moeite hebben met lezen ondervinden daarvan ook nadelen bij andere vakken en waarschijnlijk in de rest van hun leven. Leerkrachten van alle groepen op de basisschool staan voor de taak het leesonderwijs op een verantwoorde wijze vorm te geven. Daartoe moeten zij beschikken over theoretische kennis over het leesproces en de leesdidactiek. En bovendien moeten ze kunnen werken met onderwijsleerpakketten en methoden voor lezen.

Voor de opleidingen (PABO's) is het niet eenvoudig om studenten op een effectieve manier kennis te laten nemen van zowel de achtergronden van het leren lezen als van de verschillende methoden voor leesonderwijs. Daarvoor ontbreekt vaak de tijd. Wel is het mogelijk om exemplarisch te werk te gaan. Aan de hand van één leesmethode kan de student inzicht verwerven in de didactiek en methodiek van het leesonderwijs. *Basis voor lezen* is een studie- en werkboek dat is gericht op zo'n exemplarische behandeling van het leesonderwijs. Het geeft een beknopte bespreking van de achtergronden, doelen en werkwijzen van de zogenaamde 'leeslijn van uitgeverij Zwijsen'. Deze leeslijn bestaat uit de pakketten *Schatkist*, *Veilig leren lezen* en *Wie dit leest*.

Hoofdstuk 1 geeft een korte theoretische uiteenzetting over het leesproces. Hierin vindt de student informatie over zaken als woordherkenning, decoderen en begrijpen, lezen als informatieverwerking en factoren die het lezen beïnvloeden. Ook komen de belangrijkste opvattingen over leren lezen kort ter sprake; het verschil tussen een functionele en een structuurgerichte benadering.

Hoofdstuk 2 geeft een bespreking van het kleuterprogramma *Schatkist*, bestemd voor de

groepen 1 en 2. Ter voorbereiding op het 'echte' leesonderwijs is het van belang dat kleuters kennismaken met de functies van geschreven taal en met het alfabetisch principe. *Schatkist* sluit aan bij de ontwikkelingsgerichte benadering van de ontlukende geletterdheid. Het heeft tot doel de taalvaardigheid van de kleuters te stimuleren. Daaronder verstaat het programma zaken als communicatief taalgebruik, ervaring met boeken en verhalen, woordenschatontwikkeling en inzicht in vormkenmerken van taal. Bij al deze aspecten van taalontwikkeling geeft *Schatkist* specifieke werkvormen en materialen.

Hoofdstuk 3 schetst in grote lijnen de marktleider op het gebied van aanvankelijk lezen: *Veilig leren lezen*. Het hoofdstuk beperkt zich tot de meer technische zaken van genoemde methode, die is bestemd voor groep 3. Om te beginnen worden de doelen van de methode omschreven. *Veilig leren lezen* is een structuurmethode. Dit komt vooral tot uiting in de manier waarop gedurende de eerste maanden het aanvankelijk leesonderwijs wordt gegeven. Het gaat om het aanleren van de elementaire leeshandeling. Daarin spelen de structureerwoorden een prominente rol: vroeger 'boom-roos-vis', tegenwoordig 'maan-roos-vis'. De herkenbaarheid van de methode wordt voor een groot deel bepaald door de leermiddelen; daarvan wordt een overzicht gegeven. Tot slot wordt uiteengezet welke vormen van differentiatie met de methode kunnen worden gerealiseerd.

Hoofdstuk 4 behandelt de methode *Wie dit leest*. Dit is een methode voor voortgezet leesonderwijs, bestemd voor groep 4 tot en met 8. Met deze methode wordt de doorgaande leeslijn, die met *Schatkist* is begonnen en een vervolg krijgt in *Veilig leren lezen*, doorgetrokken tot aan het eind van de basisschool. *Wie dit leest* is een complete methode voor het voortgezet leesonderwijs. Alle aspecten van lezen komen aan de orde, te weten technisch lezen, begrijpend lezen, verwerven van informatie door lezen, leesbevordering en vrij lezen. Van elk van die vijf aspecten wordt de leergang beschreven, de opzet van de lessen en het belangrijkste materiaal.

Elk hoofdstuk wordt afgesloten met een serie vragen en opdrachten. Sommige ervan zijn geschikt voor een instituutspracticum en

kunnen in groepsverband worden uitgevoerd. Andere opdrachten komen het best tot hun recht in de stageschool. Tenslotte staat achter in het studie- en werkboek nog een handige verklarende woordenlijst.

C. Mommers, C. Aernoutse, L. Verhoeven & J. v.d. Wouw, *Basis voor lezen; studie- en werkboek voor opleiding en begeleiding van leerkrachten*. Tilburg, Zwijpsen, 1993. 78 blz. ISBN 90-276-0648-X, f 10.

Vonk Vijf

Het mei/juni-nummer van *Vonk* – het Vlaamse zusterblad van *Moer* – trakteert de lezer op een interessant en gevarieerd aanbod: artikelen over taakgericht onderwijs, tekstgenres en tweegesprekken en lessuggesties voor jeugdliteratuur.

Binnen de Vlaamse VON werd zo'n drie jaar geleden een werkgroep NT2 opgericht. Deze werkgroep organiseerde twee studiedagen: een over NT2-materiaal en een over werkvormen in het NT2-onderwijs. Beide studiedagen konden rekenen op een ruime belangstelling. Bovendien voerde de werkgroep de redactie van een boek over werkvormen NT2 dat begin 1996 gaat verschijnen. De didactische uitgangspunten voor dat boek kunnen worden samengevat onder de noemer *taakgericht onderwijs*. Zoals het woord al zegt, neemt het begrip 'taak' een centrale plaats in. Om een taak te kunnen uitvoeren, moet een proces worden doorlopen en wordt van verschillende taalelementen gebruik gemaakt. Afhankelijk van de gekozen doelstellingen, taalelementen en werkvormen spreken de auteurs van een synthetische dan wel een analytische aanpak. Wat dit alles inhoudt wordt uit de doeken gedaan in de inleiding van het te verschijnen boek. *Vonk* drukt nu alvast die inleiding af: een voorpublicatie. (Overigens zal *Moer* binnenkort ook aandacht besteden aan deze Vlaamse variant van NT2-onderwijs.)

In het tweede artikel gaat Dirk Caluwé in op het schrijfvaardigheidsonderwijs in de hoogste klassen van Algemeen Secundair Onderwijs – vergelijkbaar met de bovenbouw in Nederland. Het schrijfonderwijs in die klassen is hoofdzakelijk afgestemd op atypische tekstsoorten die alleen in een onderwijscontext

voorkomen (verhandelingen, boekbesprekingen, samenvattingen en dergelijke). De auteur komt tot die bevinding na een enquête bij zijn studenten in het hoger onderwijs en een analyse van een aantal recente schoolboeken. Vervolgens brengt hij het alternatief van een meer alledaagse tekstsoort onder de aandacht: *de brief*. Hij zet de voordelen van dit tekstgenre op een rijtje en illustreert een en ander met concrete voorbeeldopdrachten. Leerlingen schrijven zelf een brief op basis van een situatieschets, of ze herschrijven een communicatief zwakke versie van een gegeven brief.

Het derde artikel signaleert nieuwe tendensen in het onderwijs in zakelijke communicatie. Mondelinge vaardigheden worden in het voortgezet onderwijs meestal nogal stiefmoederlijk behandeld. Rita Daelmans geeft een aanzet om *tweegesprekken* in het kader van zakelijke communicatie op een gestructureerde en doeltreffende manier aan te pakken. Ze beklemtoont de noodzaak van een planningsfase, efficiënt oefenmateriaal en bruikbare hulpmiddelen in de vorm van tips, beoordelingscriteria en controlelijsten. Al deze aandachtspunten worden met praktisch bruikbare voorbeelden geïllustreerd.

Op de spannende titel *Reizen door boeken* hebben Marc Stevens en Wilfried Luyten een didactische brochure samengesteld met lessuggesties voor de groepen 5 en 6 van de basisschool. In deze bijdrage geven ze een paar voorbeelden van lessen waarin bepaalde aspecten van leesonderwijs centraal staan. Ze gaan ook in op het gebruik van 'leeskaarten'.

'Kinderen moeten leren een tekst aan te pakken. Ze moeten een boek leren vastpakken, eraan beginnen, het uitlezen, ervan genieten, er iets van opsteken... Wanneer we in ons onderwijs dit alles samen laten gebeuren, spreken we van een totaalles. In totaallessen zijn volgens ons leeskaarten ontzettend belangrijk. We stelden er een tweetal op die kinderen kunnen helpen wanneer ze een boek gaan lezen of raadplegen. Een dergelijke leeskaart kan werken als een landkaart bij het op reis gaan: kinderen leren zo hun weg vinden in een boek, ze lopen minder verloren, weten beter waar naar toe. Ze kunnen dan gerichter boeken lezen en er meer van genieten.'

Vonk, jrg. 24/5, mei-juni 1995. *Vonk* is verkrijgbaar bij het secretariaat van VON-België,

Geert van Hoogenbemt, Eeklostraat 149, 9030 Mariakerke, België.
Telefoon (00 32) (0)9: 226 00 58.

Beroeps- en opleidingsprofiel leraar NT2

Tot op heden bestaat er voor Nederlands als tweede taal geen opleiding die leidt tot een bevoegdheid. Na lang wachten is er nu wel alvast een beroeps- en opleidingsprofiel voor de leraar NT2 opgesteld. Hierin staan de bouwstenen voor een post-HBO-opleiding tot leraar NT2 en coördinator taalbeleid beschreven. Het hoofdbestanddeel van het opleidingsprofiel is de specifieke praktijkcomponent; hiernaast bevat het profiel een beknopt theoretisch deel.

De basis van het profiel is een beschrijving van activiteiten die uitgevoerd moeten worden door alle leraren die in hun lessen in aanraking komen met meertalige leerlingen. Aan de ene kant gaat het hierbij om leraren die in aparte uren NT2-lessen geven om leerlingen succesvol te laten deelnemen aan het reguliere curriculum. Aan de andere kant is het gericht op leraren die binnen de reguliere lessen in gemengde groepen in hun eigen schoolvak aandacht moeten besteden aan NT2. Het profiel schenkt aan beide gebieden aandacht.

Met deze profielen zijn we er nog niet: het gaat hier niet om eindprodukten; de profielen zullen nog uitgebreid getoetst moeten worden aan de praktijk. Voor de opleidingsprofielen moet nog een draagvlak gecreëerd worden bij de onderwijssectoren, deelnemende lerarenopleidingen en het ministerie van OCW.

A. Kerkhoff & S. Kroon, *Beroeps- en opleidingsprofiel leraar NT2*. 's-Hertogenbosch, KPC, 1995. 43 blz. Bestelnummer 181150, f 15.

Problemen? Dat zoeken we op.

Onderwijs is bedoeld om mensen wijzer te maken. Wijsheid die mensen in staat stelt volwaardig mee te draaien in onze informatiemaatschappij; die mensen aan een interessante baan helpt; die mensen in hun persoonlijke ontwikkeling kan stimuleren.

Helaas is onderwijs volgen voor velen problematisch. In deze tijd, waarin vaardigheden de spil van ons onderwijs vormen, lijkt taal het

voornaamste struikelblok. *Moer* publiceert regelmatig over projecten en experimenten waarin tweede-taalleerders worden geholpen om zich het Nederlands als schooltaal eigen te maken. In het vorige nummer werd uitvoerig stilgestaan bij de problemen van dyslectische leerlingen. De docent die een leerling met taalleerproblemen wil bijstaan, kan kiezen uit een ruim aanbod, van een folder met enkele tips tot begeleidingsinstituten.

De uitgave *Taalleerproblemen. Gids voor docenten 1995* van het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum en het Centrum voor Taalleerproblemen brengt ordening in het aanbod.

De lijvige gids opent met een hoofdstuk waarin vier deskundigen toelichten wat onder taalleerproblemen verstaan wordt, welke aanpak bij de diverse (lees- of spelling-)problemen past, en hoe remediale hulp georganiseerd kan worden.

Dit eerste hoofdstuk biedt dus een inleiding op de materie. Meer dan de helft van deze docentengids wordt echter in beslag genomen door praktische informatie over wat een verzorgingsinstelling doet, welke belangenverenigingen en onderzoeksinstellingen op dit terrein actief zijn, waar men terecht kan voor na- of bijscholing, welke tijdschriften over het onderwerp publiceren en welke remediale software beschikbaar is. *Taalleerproblemen* is dan ook in de eerste plaats een naslagwerk, dat in elke docentenkamer op een plank hoort te liggen.

Claudia Jansen & Aaldert van der Horst (red.), *Taalleerproblemen. Gids voor docenten 1995*. Hoevelaken/Amsterdam, CPS/CTL-VU, 1995. 197 blz. ISBN 90-6508-299-9, f 24,25. De gids kan besteld worden bij het CPS, Postbus 30, 3870 CA Hoevelaken. Telefoon 033: 254 12 11.